

VITA

VÉGH FERENC

ZRÍNYI MIKLÓS, A FŐSTRÁZSAMESTER

Adalékok a Habsburg Monarchia kora újkori katonai hierarchiájához

A Habsburg haderő vezetési rendje a harmincéves háború idején

A Német-római Birodalom területét hadszíntérré változtató harmincéves háború (1618–1648) közismerten döntő hatást gyakorolt az európai hadügy és hadi igazgatás fejlődésére, amit az abban részt vevő hatalmak állandó, reguláris hadseregeinek megjelenése jól jelez.¹ Az elhúzódó, több hadszíntéren párhuzamosan zajló küzdelem a formálódó Habsburg (1635 után elviekben közös császári–birodalmi) haderőben is alapvető változásokat indukált, amelyek közül témánk szempontjából a vezérlet mind markánsabb intézményesülése különösen fontos.² A hadvezetésre jogosult személyek számának növekedése, a korábban csak esetleg, egy hadjárat időtartamára viselt katonai tisztségek, beosztások mindinkább rendfokozattá válása idővel maga után vonta a tábornoki kar kialakulását, illetve ekkor rakták le azon függelmi és előmeneteli rendszer alapjait, amelyre napjaink fegyveres és rendvédelmi erőinek strukturái épülnek. Ez a folyamat Albrecht Wenzel Eusebius von Wallenstein (1583–1634) második fővezérsége (1631–1634) idején vett lendületet, aki a svéd (és a németalföldi protestáns) haderő sikereitől is inspirálva, új rangokat vezetett be, illetve korábbiakat élesztett újjá.³ Nyomatékosan hangsúlyozni kell azonban ennek strukturálisan még igencsak képlékeny, eseti voltát. Az egyes tisztségek között létezett ugyan hierarchia, de a hatáskörök még jó ideig nem voltak világosan körülhatárolva, és még nem volt egyértelmű előmeneteli rend sem. Gondolunk itt arra, hogy a ranglétra egyes lépcsőfokai olykor hiányoztak, illetve „átugorhatóak” voltak. Mint látni fogjuk, megnevezéseik is sokáig ingadoztak, amit csak tetézett a császári hadvezetés „multinacionális” jellegéből fakadó nyelvi kavalkád.

¹ Az összetett konfliktus nemzetközi politika- és hadtörténeti áttekintése az újabb irodalomból *Münkler* 2018. és *Wilson* 2010. A hazai feldolgozások közül pedig a regularizáció kérdéskörére fókuszálva *Czigány* 2004. 21–54. o.

² A II. Ferdinánd német-római császár (1619–1637) és I. János György szász választófejedelem (1611–1656) között 1635 májusában létrejött prágai béke értelmében a birodalmi rendek között korábban léteült katonai szerveződések, beleértve a Katolikus Ligát is, feloszlásra kerültek. A békéhez csatlakozó rendeknek ezen felül a mezei haderejüket a Habsburg uralkodó rendelkezésére kellett bocsátaniuk, ami által elvben egy közös birodalmi haderő jött létre. *Münkler* 2018. 663. o. és *Meynert* 1854. 47. o.

³ *Zeinar* 2006. 67–70. o.

Ennek a mélyreható, a 18. század második feléig tartó transzformációs folyamatnak sajnálatos módon éppen a korai, a témánk szempontjából fontos szakasza a legkevésbé ismert. A téma kutatói emiatt – jobb híján – rendszerint a 17–18. század fordulójának már sokkal letisztultabb állapotát, illetve terminológiáját vetítik rá a harmincéves háború korának viszonyaira, ami módszertani szempontból problémás. Éppen a lezajlott radikális átalakulás miatt ugyancsak félrevezető lehet az – időben ugyan közelebbi – tizenöt éves háború (1591–1606) hadműveleteit irányító, éppen a hazai kutatásoknak köszönhetőn jobban ismert „stábbal” való kényszeres megfeleltetés.⁴ A hazai hadi kultúrától idegen, éppen születőfélben lévő rendfokozatok magyarítása azonban nemcsak az utókor kutatóinak, hanem már a kortársaknak is komoly fejtörést okozott, amit Zrínyi Miklós hadtudományi munkáinak nyelvi leleményei is példáznak.⁵ A 19. századi (német és magyar) köznyelvben ráadásul a tábornoki kar minden tagjára a *generális* elnevezést használták, nem differenciálva azok között, ami főként a régebbi szakirodalom használatakor zavaró.

A harmincéves háború utolsó éveiben a Habsburg Monarchia haderejében öt magasabb parancsnoki pozíciót különböztettek meg, ezek – hierarchikusan csökkenő rendben – az alábbiak voltak:⁶

1. A *Feldmarschall/Generalis campi marsallus* egy adott hadszíntér legfőbb katonai előljárójaként irányította a hadműveleteket; a 18–19. században az addigra már megszilárdult rendfokozati szisztémában ezzel a terminussal a tábornagyot jelölték.
2. A *General der Kavallerie/General über die Kavallerie/Generalis cavalleriae*, bár a vizsgált korszakban csak ritkán bukkan fel a forrásokban, a lovas fegyvernem vezetője volt, aki ütközetekben a csatarend egyes részeit irányította, tehát nem kizárólag a lovasságot. (Ehelyütt szükségképpen megemlítendő, hogy a felső katonai vezetői beosztásokhoz társuló harcászati feladatkörök is csak az újkor végére rögzültek.)
3. A *Generalfeldzeugmeister/Generalis artigleriae* – mint arról Zrínyi magyarosítása („lövőszerszámgenerál”) és a német megnevezés is árulkodik – eredendően a tüzérség előljárója volt, a Habsburg haderőben azonban emellett (és elsősorban) a gyalogos fegyvernem irányításáért is felelt. Az utóbb tábornagynak nevezett tábornoki rendfokozat viselője vélhetően már a harmincéves háború időszakában is a hierarchia azonos fokán állt, mint a lovasság generálisa. (A gyalogság generálisa rendfokozatot csak 1908-ban vezették be az akkor már osztrák–magyar haderőben.)

⁴ Bagi 2011.

⁵ Rákóczy 1997. 334–335. o. és ZMÖM 2003. 428–429. o.

⁶ Hochedlinger 2006. 3–6. o.; Schmidt-Brentano 2022. 6–9. o.; Zeinar 2006. 67–70. o. Míg jól használható még: Loewe 1895. 25–29. o.; Meynert 1854. 98–111. o.; Müller 1845. 44–48. o. A főként a 18. századi viszonyokra fókuszáló, szerényebb magyar nyelvű irodalomból vö. Mészáros 2006. 29–30. o. és Zachar 2004. 263–310. o.

4. A *Feldmarschall-leutnant/Generalis campi marsalli locumtenens*, az altábornagyi rendfokozat „előzménye”, a korban egy több dandárból (*brigada*) álló harcászati csoportosítás irányítására lehetett jogosult, ütközetekben jellemzően az egyik szárny irányítását bízták rá.
5. A *Generalwachtmeister/supremus vigiliarum praefectus*, korabeli magyarsággal főstrázsamester, a legalacsonyabb hadvezetői pozíció volt a vizsgált időszakban, viselője egy – több regiment alkotta – dandárt irányított, ütközetekben pedig rendszerint az egyes csatalépcsők részeit vezette.⁷ Utóbbi tisztségnév esetében különösen jól szemléltethető a fentebb már említett terminológiai ingadozás. A háború első szakaszában általánosan használt *Obristfeldwachtmeister* megnevezést ugyanis az 1640-es évektől egyre inkább a *General(feld)wachtmeister* váltotta fel. Utóbbi a 18. században szorította ki szinte teljesen a – svéd haderőben már a harmincéves háborúban általános elterjedt – *Generalmajor*, azaz a ma is használatos vezérőrnagy elnevezés. Sajnos nem ismerjük a terminológiai váltás mögött megbújó okokat, de mintha viselőjének jogköre az idő előrehaladtával némileg szűkülni látszik.

Okkal időztünk el hosszabban a formálódó legalsó, legnagyobb számban odaítélt „tábornoki” – azaz a korabeli felfogás szerint had („tábor”) önálló vezetésére feljogosító – rendfokozat bemutatásánál. Zrínyi (VII.) Miklós (1620–1664) ugyanis az uralkodó álláspont szerint éppen a főstrázsamesteri rang megszerzése révén vált részesévé a Habsburg Monarchia katonai elitjének.⁸ 2021-ben megjelent tanulmányában Domokos György ugyanakkor úgy vélekedett, hogy „minden, a szakirodalomban elhangzott állítás ellenére Zrínyi Miklós nem nyerte el a császári-vezérőrnagyi rangot 1646-ban, s nem ő lett az első magyar származású tábornok.”⁹ Értelmezése szerint ugyanis „Zrínyi főstrázsamesteri rangja a magyar rendi haderő főparancsnoka, azaz a nádor helyettesét jelentette”.¹⁰ Kifejezte továbbá reményét, hogy tanulmánya „nem marad meg »szimpla«, egy adott problémáról szóló, csupán figyelemfelkeltő írásnak, hanem a további alapos kutatás kiindulópontjává válik”.¹¹ Magunk ennek nyomán, a hivatkozott szerző – alább részletesen is ismertetendő – irattani vizsgálati szempontjaitól némileg eltávolodva, más megközelítéssel élve kívánunk a kérdés tisztázásához hozzájárulni.¹²

⁷ Jól példázza ezt az 1642. november 2-án vívott második breitenfeldi (lipcsei) csata császári harcrendje. Guthrie 2003. 113–116. o. A dandárokról lásd ÖStA KA FA AFA Karton 112. 1642. 12. 15.

⁸ Újabban, korábbi álláspontját megerősítve Pálffy 2022. 20. o.

⁹ Domokos 2021. 547. o. A rendfokozat korábbi értelmezéseire lásd Czígány 2019. 29. o.; Hausner 2013. 132–133. o.; Kelenik 2016. 128. o.; Klaniczay 1964. 56. o.; Markó 1939. 61–62. o.; Pálffy 2006. 52–53. o.; Rónai Horváth 1891. 16. o.; Széchy 1896. 178–244. o.

¹⁰ Domokos 2021. 564. o.

¹¹ Uo. 565. o.

¹² Ehelyütt szeretnénk kifejezni köszönetünket Domokos Györgynek, illetve tanulmányunk lektorainak, Czígány Istvánnak és Kelenik Józsefnek, valamint Bagi Zoltánnak értékes, jobbító szándékú kritikái észrevételeikért.

*Zrínyi Miklós részvétele a harmincéves háborúban (1642–1644)*¹³

1642 tavaszán a svéd haderő az új, energikus főparancsnok, Lennart Torstenson vezetésével a semleges Brandenburgon át betört Sziléziába, majd onnan Morvaországba vonult.¹⁴ Ezzel a cseh korona országai, amelyek korábban a hátszág szerepét töltötték be, ismét hadszíntérré váltak, ami döntő fordulatot eredményezett a háború menetében.¹⁵ Tényszerűen legkevesebbet éppen Zrínyi első, 1642. évi táborba szállásáról tudunk, amikor is mintegy 500, saját költségén kiállított könnyűlovassal vonult a Német-római Birodalomba.¹⁶ Annyi bizonyos, hogy március folyamán már tárgyalásokat folytatott az Udvari Haditanáccsal ez ügyben.¹⁷ Szinte napra pontosan ismerjük viszont a hadba szállásának az időpontját, Zrínyi ugyanis szeptember elsején még Csáktornyan (ma: Čakovec, Horvátország) volt, másnap viszont már Regedénél (Bad Radkersburg, Ausztria) kelt át hadával a Murán.¹⁸ Október 12-e előtt a csehországi haddal együtt a Habsburg haderő fővezérletével megbízott Lipót Vilmos (1614–1662) főherceg, III. Ferdinánd császár (1637–1657) fivére mellé rendelték.¹⁹ Azt sajnos nem tudjuk, hogy Zrínyi az Odera mentén zajló hadműveletek során pontosan hol teljesített szolgálatot és milyen feladatokat látott el. A hadjárat végét jelentő, vesztés második breitenfeldi avagy lipcsei csatában (november 2.) szinte bizonyosan nem vett részt. Ismert viszont, hogy alakulata decemberben már Alsó-Ausztriában várta feloszlását.²⁰

Az 1643. évi hadműveletekhez már év elején megkezdődött a hadfogadás: Zrínyi horvát katonáit már január 29-én engedelmességre utasították parancsnokuk iránt (*Gehorsambrief*).²¹ Felszerelésük elősegítésére Zrínyi januárban az Udvari Kamarától a légrádi (és muraközi) kapitányként járó fizetésének terhére 1000 magyar forint és némi posztó kiutalását kérte.²² Jóllehet, a részére kiállított toborzópátens nem maradt fenn, a főlezer, ezúttal is Zrínyi költségére felfogadott lovas zöme horvát lehetett. Erre abból is következtethetünk, hogy Zrínyi a grazi Belső-Ausztriai Haditaná-

¹³ Zrínyi háborús részvételét egy tanulmányunkban már részletesen tárgyaltuk. *Végh* 2021. 213–227. o. A császári generálisok időközben napvilágot látott, régóta várt életrajzi lexikona Zrínyi katonai karrierjét a bécsi Hadi Levéltár forrásanyagának teljességre törekvő kiaknázásával igyekezett rekonstruálni. *Schmidt-Brentano* 2022. 553–556. o.

¹⁴ *Dudík* 1879. 35–36. o.

¹⁵ *Münkler* 2018. 758–788. o.

¹⁶ ÖStA FHKA AHK HFU Karton 392. (Rote Nr. 167.) 1643. Jänner fol. 99., 102.

¹⁷ ÖStA KA ZSt. HKR Prot. Exp. Bd. 286. (1642) fol. 332.

¹⁸ *Kiss* 1997. 95–96. o. és *ZMÖM* 2003. 484. o.

¹⁹ MNL OL P 1314 Missiles. No. 45001. Szvasztics István levele Esterházy Miklóshoz. Proßnitz, 1642. október 12.

²⁰ ÖStA KA ZSt. HKR Prot. Exp. Bd. 286. (1642) fol. 808.

²¹ „[...] unnsrer Kriegsvolckh zue Roß Croatischer Nation”. ÖStA KA ZSt. Bestellungen Karton 9. No. 1371.

²² ÖStA FHKA AHK HFU Karton 392. (Rote Nr. 167.) 1643 Jänner fol. 99., 102. A Kanizsa ellen vetett végvidéken belül lényegében önálló várkörzetként fungáló légrádi és muraközi kettős kapitányság kialakulására és intézményére bővebben lásd *Végh* 2022. 63–64. o.

csón keresztül a szlavón–petrinjai végvidék kaproncai, ivanicsi és körösi várkörzeteinek főkapitányait (*Oberst*) arra utasította, hogy ne akadályozzák a toborzást.²³ A korai hadfogadás magyarázata, hogy Zrínyi már az előző év szeptemberében tárgyalásokat folytatott erről, tehát az alakulat felállításáról már akkor döntés született.²⁴ Jóllehet Zrínyi Pettau (ma: Ptuj, Szlovénia) és Regede környékén kérte az alakulat számára gyülekezőhely kijelölését, februárban végül Sopron, Moson és Vas megyéket jelölték ki számukra.²⁵ Vas megye és a Sopron megyei Kismarton (ma: Eisenstadt, Ausztria) az előző évi túlkapásokra hivatkozva mentességet kért a teher alól.²⁶ Ezt ugyan nem kapták meg, viszont Zrínyit utasították arra, hogy a korábbinál nagyobb fegyelmet tartson az emberei között,²⁷ amiből következtethetünk, hogy ezrede 1642-ben is itt gyülekezhetett. Májusban azonban még mindig csak 300 katona volt együtt, de valószínűleg később sem érte el az alakulat létszáma a tervezett 500 főt, ami miatt Zrínyi az Udvari Haditanács előtt mentegetőzni kényszerült.²⁸ A hadvezér katonái élén szeptemberben a morva határ mentén, Szakolcán (ma: Skalica, Szlovákia) állomásozott, ahol maga az uralkodó is megszemlélte az alakulatot, illetve a svédek ellen bevetni tervezett, kínos lassúsággal gyülekező nemesi felkelést is.²⁹ Zrínyi Miklós katonái az őszi folyamán ezúttal is valószínűleg a Cseh Korona országainak a területén működtek. Novemberben Zrínyi engedélyt kapott, hogy az udvarhoz utazzon, míg katonái december folyamán ezúttal is Alsó-Ausztriában várták elbocsátásukat.³⁰

Zrínyi Miklós 1644. évi hadba vonulása több tekintetben is eltért a korábbi évektől. Ezúttal ugyanis nem Cseh- és Morvaországban a svédek, hanem a velük szövetséges I. Rákóczi György (1630–1648) erdélyi fejedelem ellen, Felső-Magyarországon kellett hadakoznia.³¹ Ezúttal alakulata felállításának költségét az uralkodó vállalta, vagyis nem a sajátjából kellett arra áldoznia.

Zrínyi július 9-én kapott utasítást 500 „horvát és szlavón” lovas felfogadására, bár már január óta folyamatosan egyeztetett a bécsi udvarral a hadállítás feltételeiről.³² Ezredének a megállapodás, az ún. kapituláció értelmében karácsonyig kellett Rákóczi ellen harcolnia. Fenntartására 10 000 tallért irányoztak elő, amelynek felét azonnal, másik részét pedig két héttel később kellett Zrínyinek mint ezredtulajdonosnak meg-

²³ ÖStA KA ZSt. HKR Prot. Exp. Bd. 288. (1643) fol. 279.

²⁴ Uo. fol. 676.

²⁵ Uo. fol. 218.; Uo. Reg. Bd. 289. (1643) fol. 238.

²⁶ Uo. Exp. Bd. 288. (1643) fol. 478.

²⁷ Uo. fol. 319–320.

²⁸ Uo. Reg. Bd. 289. (1643) fol. 336.

²⁹ „Appropinquans Szakolczam apparatus ac ordine honorifico, ipse ante alios ostro auroque refulgens, evaginato acinace inspectantem Caesarem Alemannicis ac Pannonicis stipatum turmis praetergreditur obsequioque veneratur.” *Ráttkay* 1652. 240. o. A szakolcai seregszemlére lásd még *Iványi* 1943. 307–308. o. és ZMÖM 2003. 682–683. o.

³⁰ ÖStA KA ZSt. HKR Prot. Reg. Bd. 289. (1643) fol. 466.

³¹ A felvidéki hadműveletekre újabban *Czigány* 2000. 287–307. o.

³² „[...] quingentos equites Croatiae et Sclavonicae militiae”. ÖStA KA FA AFA Karton 117. 1644–7–7.

kapnia.³³ Az alakulatot egy hónapon belül volt köteles felállítani, gyülekezőhelyül pedig ezúttal is Nyugat-Magyarországot, közelebről Kőszeg és Sopron környékét jelölték ki a felfogadott katonáknak.³⁴ Augusztus végén Zrínyi újabb 500 lovas felfogadására kapott engedélyt az uralkodótól, ám ő ennek lebonyolítását Paraminszky Jánosra hagyta, akinek a toborzópénzt is átadta.³⁵ Zrínyi Miklós ugyanis ekkor csatlakozott az alakulathoz, és indult velük Nagyszombaton (ma: Trnava, Szlovákia) keresztül a Felföldre.³⁶ Vele tartott magánhaderejének 150 katonája is, akiknek a megállapodás értelmében fizetés nem, csak szállás és ellátás járt.³⁷ Hans Christoph von Puchheim altábornagy október 4-én Tiszapalkonyánál az Ibrányi Mihály vezette hadak felett aratott győzelmének Zrínyi is részese volt.³⁸ Már az előzetes csatározások során szétvert egy 250 fős lovas alakulatot, illetve Földvári Miklós és Barkóczy László ezredesekkel együtt részt vett a menekülő erdélyi csapatok üldözésében is.³⁹ A felső-magyarországi hadszíntérről a hadműveletek lezárultával hazatérő Zrínyi december 23-án Nagyszombatban időzött, így vélhetően az óév utolsó vagy az új esztendő első napjaiban érhetett vissza Csáktornyára.⁴⁰ Nem élt tehát azzal a lehetőséggel, hogy sebesülés esetén vagy más nyomós indokkal magánkatonaságával akár hamarabb is hazatérhet.⁴¹

Mint láttuk, Zrínyi mindegyik esetben csak későn, nyárutón vagy ősze elején csatlakozott egységéhez, az év végén viszont már Csáktornyán volt. A külhoni hadakozás egy adott esztendőben tehát mindössze három-négy hónapra vonta el a főurat az oszmánellenes határvédelemtől és egyéb teendőitől.

A mezei könnyűlovasság generálisa (1643–1645)?

A Habsburg haderőben a harmincéves háborúban nagy számban szolgáló, Kelet-Közép-Európában toborzott (horvát, magyar, lengyel, kozák stb.), a portyázó hadviselésben jártas fegyveresek élén elviekben külön parancsnok, „a mezei könnyű hadak generálisa” állt. Batthyány (I.) Ádám (1610–1659), a Kanizsa ellen vetett végvidék és egyben a Dunántúli kerület főkapitánya láthatólag a latin tisztségnév (*levis armaturae militiae campestris generalis*) tükörfordítását használta az általa 1645 nyarán elnyert ka-

³³ ÖStA KA ZSt. AFA Karton 117. 1644–7–7.

³⁴ Uo. és *Bátorfi* 1877. 123–124. o.

³⁵ MNL OL A 14 No. 1185. Közli: *Tusor* 1996. 717–719. o., valamint ZMÖM 2003. 491–492. o.

³⁶ *Itzés* 1996. 52–62. o.

³⁷ ÖStA KA FA AFA Karton 117. 1644–7–7.

³⁸ „Ipse Zrinus hostilis sanguinis anhelus, iamque ex Duce miles effectus, duas manu sua trucidat, ac tertio hostile vexillum signifero eripit, ipsi demum Gecio [ti. Johann Götz feldmarschallnak] caesarianarum legionum preafecto spectandum exhibet.” *Ráttkay* 1652. 240. o. A Zrínyi testvérekkel, különösen Péterrel szemben nyilvánvalóan elfogult munka keletkezésének körülményeire és nagy ívű koncepciójára lásd *Bene* 2000.

³⁹ ÖStA KA FA AFA Karton 118. 1644–10–7½, 1644–13–1½.

⁴⁰ *Szilágyi* 1885. 152. o.

⁴¹ ÖStA KA FA AFA Karton 117. 1644–7–7.

tonai funkció megnevezésére, amelyre a két megelőző évben Zrínyi Miklós is pályázott.⁴² A tisztség genezise, mibenléte további kutatások tárgyát kell, hogy képezze. A Habsburg Monarchia magasabb parancsnoki állományának adatbázisa a mezei könnyű hadak generálisát – nominatív megközelítéssel – a tábornokok közé sorolta, holott a könnyűlovasság parancsnoka nem lett tagja a császári haderő formálódó tábornoki karának, hanem csak mintegy kívülről erősítette azt.⁴³ Ennek az lehet a magyarázata, hogy a sajátos szervezeti felépítésű és harcmodorú, gyenge harcászati állóképességű, nehezen fegyelmezhető könnyűlovasság alakulatokat csupán segédhadként tartották számon, és nem tagolták be a Monarchia hadszervezetébe.⁴⁴ Sajátos helyzetüket jól mutatja, hogy a könnyűlovasság (vagy azok egy része) feletti parancsnokságot minden évben újonnan ítélték oda egy arra alkalmasnak tartott jelöltnek, aki saját ezrede(i) élén személyesen is részt vett az az évi hadműveletekben.⁴⁵

Az Udvari Haditanács lajstromkönyveinek bejegyzéseiből kitűnik, hogy az 1643. évi egyeztetések során Zrínyi ragaszkodott a horvát és magyar alakulatok feletti vezérlés elnyeréséhez, amire állítása szerint még az előző év folyamán Lipót Vilmos tett neki ígéretet.⁴⁶ Ennek alátámasztást adhat, hogy Zrínyi – mint láttuk – 1642 őszén a Habsburg főherceg mellett hadakozott.⁴⁷ A Lennart Torstensontól november 2-án Breitenfeldnél elszenvedett katasztrofális vereség miatt a főparancsnokságról leköszönt Lipót Vilmos megbízottja útján már ekkor jelezte ezt a döntéshozók felé.⁴⁸ Az egyházi pályára kényszerült, ám inkább hadvezéri babérokra vágó, összetett személyiségű főherceg elismerően nyilatkozott a nála alig hat évvel fiatalabb horvát–magyar főúrról, amiben talán lelki alkati hasonlóságuk is közrejátszott.⁴⁹ Zrínyi végül csak a horvát

⁴² „Öfelségéék nekem konferálták az mezei könnyű hadak generálisságát”. *Takáts* [1929] 164. o.; „[...] daß Graff Batthiani zum G[ene]ral der leichten Cavalleria erclärt.” ÖStA KA ZSt. HKR Prot. Reg. Bd. 293. (1645) fol. 237.

⁴³ *Schmidt-Brentano* 2022. és *Hochedlinger* 2006. 3–6. o.

⁴⁴ A magyar és horvát toborzású egységek jellegére és háborús szerepvállalására vonatkozóan *Ballagi* 1882.; *Czigány* 2004. 79–85. o.; *Monostori* 2019. 157–174. o.; *Várkonyi* 1992. 149–151. o. A horvát nyelvű irodalomból újabban *Stanić* 2018. Különösen a kronológia tekintetében pontatlanságokkal terheltlen *Bauer* 1941. és *Kukuljević* 1875. 1–47. o.

⁴⁵ A tisztséget legtovább Lodovico Hector Isolano töltötte be 1632 és 1640 között. *Weise* 2019. 29. o.

⁴⁶ „[Zrínyi Miklós] per confirmation des Erzherzoglichen Promissi künftigen G[ene]rals Com[m]andi aller Croaten und hungarn.” ÖStA KA ZSt. HKR Prot. Exp. Bd. 286. (1642) fol. 676. és uo. Exp. Bd. 288. (1643) fol. 319–320.

⁴⁷ MNL OL P 1314 Missiles. No. 45001. Szvasztics István levele Esterházy Miklóshoz. Proßnitz, 1642. október 12.

⁴⁸ „Alß hetten Ihrer Kay[serlichen] May[estät] undt L[ie]bden] wir seine Persohn nit allein zu diesem Regiment sondern auch dahin recommandieren wollen, ob Ihme in ansehung seiner obangezogenen gueten qualiteten und auf denen hungarischen Gränitzen albereites erlangten gueten Kriegs erfahrenheit hernachmals auch das Commando über die gesambte Croathen im Veldt ertheilt werden möchte.” ÖStA KA ZSt. HKR Akten. Karton 60. 1642 Dezember Exp. 107. fol. 13.

⁴⁹ „[...] wann er nun dan ein wohlqualificirter eifriger Cavallier und von gueten Mittlen wehre”. Uo. – A főherceg katonai szerepvállalására lásd *Carl* 2020. 138–139. o. és *Höbelt* 2008. 160. o.

alakulatok feletti parancsnokságot kapta meg.⁵⁰ Mindazonáltal megjegyzendő, hogy a „horvát” jelzõt köztudottan gyűjtõfogalomként a hasonló szervezetű/harcmodorú, ám más etnikumú fegyveresekből álló egységekre is vonatkoztatták.⁵¹ Jóllehet, 1644 júliusában kiállított kinevezési okmányának piszkozatában a „magyar, horvát és a többi, afféle katonaság” szófordulat szerepelt, illetve Johann Götzcel is azt tudatták, hogy Zrínyit a könnyűlovasság generálisává tették, lehetséges, hogy Zrínyi 1644-ben is csak a horvátok felett rendelkezett.⁵² Kevésbé valószínű, de nem zárható ki az a lehetőség sem, hogy a magyar ezredeket időközben vonták ki az irányítása alól. Annyi bizonyos, hogy 1644 szeptemberében a magyar alakulatokat egy 2000 fős regiment felállításával és vezetésével (kettõ, illetve szükség esetén egy további hónapra) megbízott Batthyány Ádám alá rendelték. Ez alól csak a horvát hadaknak parancsnokló Zrínyi, illetve Wesselényi Ferenc füleki kapitány, a majdani nádor egységei képeztek kivételt.⁵³ Több mint valószínű ugyanakkor, hogy a fiatal gróf 1644. évi hadba szállásának is – akárcsak egy évvel korábban – előfeltételül szabta a könnyűlovasság (legalább egy részének) irányítását.⁵⁴ Éppen az õ titulaturája árulja el számunkra azt, hogy utóbbiak közé értették a dragonyos csapatnemet is, amely (vagy legalábbis annak egyes alakulatai) tehát szintén Zrínyi parancsnoksága alá tartozott.⁵⁵ Jelenleg úgy tûnik tehát, hogy a hadvezetés ez idõ tájt a magyar és horvát alakulatok élére lehetőség szerint két külön személyt nevezett ki. Batthyány Ádám hivatkozott példája így inkább szabályt erősítõ kivétel lehetett, amelyben Esterházy Miklós nádor és Lippay György esztergomi érsek közös fellépése döntõ szerepet játszhatott.⁵⁶ Batthyány 1645. évi kinevezése érdekében Zrínyi Miklóst le kívánták mondatni a horvátok feletti parancsnoki tisztségéről, hogy „eziránt ne lenne valami difficultas avagy competencia”, ami az év első hónapjaiban meg is

⁵⁰ „Zrinio würdt daß Generalat uber die Croaten conferiert.” ÖStA KA ZSt. HKR Prot. Reg. Bd. 289. (1643) fol. 212. Szeptemberben a hadakat főparancsnok-helyettesként irányító Matthias Gallast utasították arra, hogy „den Grafen Nicolaß von Zerín denen Croatischen R[e]g[imen]t[e]rn alß Ob[er] Commendanten vorzustellen”. Uo. fol. 407.

⁵¹ *Ballagi* 1882. 45–66. o.

⁵² „[...] generalatus supra equitatum levioris armaturae [...] tam super Hungaros quam Croatos et reliquos illius generis militiae.” ÖStA KA ZSt. AFA Karton 117. 1644-7-7., valamint ÖStA KA ZSt. HKR Prot. Reg. Bd. 291. (1644) fol. 305. Zrínyi a Kőszeg számára kiadott védelelben az alábbi módon határozta meg alkalmi tisztségét: „[...] levis armaturae militiae universi Campestri[s] Croatiae Generalis”. *Bátorfi* 1877. 123. o.

⁵³ „[...] militiaeque nostrae Croaticae supremo capitaneo”. ÖStA KA ZSt. Bestellungen Karton 9. No. 1404–1405.

⁵⁴ „[...] hallom, hogy az könnyű had commendáját Palatinus mellett ökegyelmére [ti. Zrínyi Miklósr] akarják bízni”. *Pálffy* 1989. 42. o.

⁵⁵ „[...] levis armaturae totius Regiminum Croaticorum Dragonumque Generalis”. HDA-681 Vlastelinstva i veleposjedi. Vlastelinsto Čakovec. Kutija 5. No. 513. Megerősíti ezt Lippay György esztergomi érsek, főkancellár értesülése is, miszerint „Zrínyit az horvátok generálisává tették, Dragont is adtak melléje”. *Lippay* 2015. 135. o.

⁵⁶ „Ezen kívül az én intimatiomból kegyelmesen resolválta öfelsége azt is, hogy az ki az magyaroknak generálisá leszzen, az horvátokkal is commendáljon.” MNL OL P 1314 Missiles. No. 12680. Esterházy Miklós levele Batthyány Ádámmal. Fraknó, 1645. június 3. Valamint *Lippay* 2015. 189. o.

történhetett.⁵⁷ Zrínyi egyébiránt korábban azért is ragaszkodhatott a könnyűlovasság feletti tisztséghez, mivel azt – Wallenstein kifejezett kérésére és közbenjárására – 1626 áprilisában apja, Zrínyi (V.) György (1599–1626) is elnyerte.⁵⁸ A családi tradíció erejét mi sem mutatja jobban, mint hogy 1647-ben Zrínyi Péter is az Udvari Haditanácshoz folyamodott saját parancsnoki kinevezése érdekében.⁵⁹ Egyelőre nem bizonyítható kétséget kizáróan, hogy azt meg is kapta, jóllehet titulátúrájában olykor ezt a tisztséget is szerepeltette.⁶⁰

A főstrázsamesteri kinevezés körülményei (1646)

A kutatás eddig bizonyítottak vélte és tényként kezelte, hogy III. Ferdinánd 1646. január 26-án Linzben kiállította Zrínyi Miklós főstrázsamesteri kinevezését. Bár a dokumentum sajnos nem maradt fenn, annak tartalma rekonstruálható, tekintve, hogy azt a Ferenc Károly szász-lauenburgi herceg számára 1638. március elsején, Bécsben kiadott kinevező okmánnyal egyezően kellett, hogy megfogalmazzák.⁶¹ Domokos György hívta fel a figyelmet a körülményre, hogy a piszkozaton át van húzva a bejegyzés, miszerint azt Zrínyi Miklós részére ki kell állítani. Ezen felül a lajstromkönyv tanúsága szerint a dokumentumot – legalábbis az iktatás időpontjáig – nem írták alá, amiből (egyebek mellett) az a logikusnak tűnő következtetés vonható le, hogy az nem lépett érvénybe.⁶² Az uralkodói hitelesítés elhúzóására/elmaradására jelenleg nem tudunk kielégítő magyarázatot adni, III. Ferdinánd ugyanis még hónapokig a Duna-parti városban időzött, ahova nem a svédek alsó-ausztriai betörése, hanem a Bécsben pusztító ragály miatt települt át.⁶³

A kiállítás körülményei azonban közelebb vihetnek a kérdés tisztázásához. Tudjuk ugyanis, hogy ekkortájt Zrínyi maga is Linzben tartózkodott, ahonnan csak 1646. január végén, tehát a dokumentum kiállítása körüli napokban távozott.⁶⁴ Batthyány Ádámnak e hó 29-én írt leveléből az is kiderül, hogy éppen az uralkodó miatt késlekedett az indulással, amit Zrínyi a Draskovich Mária Euzébiával február 11-ére tervezett lakodalmának előkészületei miatt sürgetett.⁶⁵ Zrínyi nyilván más okokból is elutazhatott a felső-ausztriai városba, de kínálja magát az összefüggés a horvát–magyar főúr linzi tartózkodása és főstrázsamesteri kinevezése között. Különösen, hogy ezúttal is ő lépett

⁵⁷ Lippay 2015. 189. o.

⁵⁸ „Capo uber alle die leichte Reütterey”. *Ballagi* 1882. 117–118. o.

⁵⁹ ÖStA KA ZSt. HKR Prot. Exp. Bd. 296. (1647) fol. 363.

⁶⁰ „[...] levis armaturae militiae campestris generalis”. NSK Zbirka rukopisa i starih knjiga. R 6472. Zrinski Petar. No. 5083.; „[...] u polju varhni lakokonikov general”. *Laszowski* 1951. 111. o.; „[...] levis armaturae Croatiae Campestris Generalis”. *Bátorfi* 1877. 125–126. o.

⁶¹ Közli: *Domokos* 2021. 565–569. o.

⁶² Uo. 553. o.

⁶³ *Hengerer* 2012. 233., 247. o.

⁶⁴ ZMÖM 2003. 501. o.

⁶⁵ Uo. 501–502. o.

fel kezdeményezőként és hozta ezzel mozgásba a hivatali gépezetet. Januárban ugyanis maga kérelmezte a – későbbi elnevezéssel – altábornagyi(!) pozíciót, ami a jelek szerint elutasításra talált, ennek körülményeit azonban nem ismerjük.⁶⁶ A Habsburg összhaderő feletti főparancsnokságot 1645 májusában a korábnál kiterjedtebb jogosítványokkal ismét átvevő Lipót Vilmosnak ebben bizonyosan döntő szava volt, mivel a főherceg a *Feldmarschall* alatti rangok odaítélésére is felhatalmazást kapott.⁶⁷ Tehát furcsa módon mind az elutasításban, mind a főstrázsamesterség – kompromisszumként is értelmezhető – vélelmezett odaítélésében szerepe lehetett a Zrínyivel már korábban ismeretségbe került főherceg-generalissimusnak.

Zrínyi kinevezése két ok miatt is különleges, mondhatni rendhagyó lehetett. Egyfelől Zrínyi 1645-ben és azt követő esztendőben személyesen már nem vett részt a háborús küzdelmekben, jóllehet a Habsburg Monarchia ekkoriban legváltóságosabb időszakát élte.⁶⁸ Bizonyára a fenyegetettséggel is magyarázható, hogy az 1644-ben toborzott ezerfős alakulatát nem oszlatták fel, az továbbra is a hadszíntéren maradt, bár sorsáról csak keveset tudunk.⁶⁹ A fogyatkozó egység története 1647 áprilisában érhetett véget, amikor Zrínyi Miklós öccse, Péter 12 lovasszázad vezényletére kapott utasítást. Ebből hat századot saját költségén kellett felfogadnia, négyet az uralkodó állított ki, illetve utóbbiakhoz rendelték bátyja két századát is.⁷⁰ Nincs tudomásunk arról, hogy Zrínyi Miklós 1646-ban hadba szállásra kötelezte volna magát, vagy azt akárcsak latolgatta volna. Ezt a házasságkötésével járó bonyodalmak és az ősszel, hosszú kihagyás után Pozsonyban megnyíló, viharosnak ígérkező országgyűlés is felettébb valószínűtlenné teszi.⁷¹ Ez viszont praktikusán azt jelenti, hogy a hadszíntértől távol lévő Zrínyi Miklós az új tisztségével járó feladatokat nyilvánvalóan nem tudta volna tevőlegesen ellátni, amivel természetesen az udvari katonai-politikai döntéshozók is tisztában voltak. A horvát–magyar főúr tehát ez esetben voltaképpen csak egy üres címet kapott, tényleges katonai funkció nélkül.

Másrésről szükségképpen merül fel a kérdés, hogy Zrínyi Miklós miért kért magának „tábornoki” rangot, ráadásul eredendően nem is a hierarchia legalsó fokán lévőt. Mint láttuk, a horvát (és magyar?) könnyűlovasság generálisának tisztsége úgy társadalmi pozíciójának, mint felkészültségének tökéletesen megfelelt, hiszen az oszmánokkal folytatott határmenti küzdelmek során jártasságot szerzett a kisháborús harcászatban. Nem mellékes, hogy ez esetben, mint láttuk, családi előzményre is hivatkozhatott. A császári–birodalmi haderőbeli funkciója ugyanakkor komoly „napnyugati” hadvezetési, logisztikai és harcászati ismereteket, illetve jártasságot feltételezett, amelyet Zrí-

⁶⁶ ÖStA KA ZSt. HKR Prot. Exp. Bd. 294. (1646) fol. 16–17.

⁶⁷ Brouček 1969. 34. o.

⁶⁸ Brouček 1970. 120–165. o.

⁶⁹ Végh 2021. 220. o.

⁷⁰ MNL OL A 14 No. 135.

⁷¹ Bene 2021. 140. o. – A diéta lefolyására és a vitás kérdésekre lásd Zsilinszky 1890. 327–460. o.

nyi – a hazai hadügy sajátos fejlődési irányából következőleg – Magyarországon nem sajátíthatott el. Talán nem tévedünk nagyot, ha feltételezzük, hogy Zrínyi a pozícióval leginkább saját katonai súlyát kívánta növelni. A magasabb tisztség iránti, több okból is nyilvánvalóan irreális folyamodása talán taktikai lépés volt részéről, ami nagyobb esélyt adott a vágyott főstrázsamesterség elnyerésére. Vélelmezhető motivációját illetően mindenesetre árulkodó, hogy már korábban is igyekezett „reguláris” lovas ezredek felett parancsnoki jogkört nyerni. Lipót Vilmostól ígéretet kapott arra, hogy félezer horvát lovasa mellé öt század németet is toborozhat, ám ennek 1643-ban nem tudott érvényt szerezni.⁷² 1644 januárjában is meg kellett elégednie a pusztá ígervénnyel, hogy üresedés esetén egy német lovas lövész (*archebusier*) ezredet is a rendelkezésére bocsátanak.⁷³

Zrínyi kérései azonban nem voltak légből kapottak, és főként nem precedens nélküliek. Tudjuk ugyanis, hogy az első hadműveleti évében, 1642 őszén néhány felső-ausztriai toborzású századot az ő parancsnoksága alá rendelték, bár ebből nem következik szükségszerűen, hogy azokat Zrínyi tevőlegesen is irányította volna.⁷⁴ Könnyűlovas alakulatok esetében is megfigyelhető a gyakorlat, hogy azok szervezeti rendjét szükséghelyzetekben megbontották. Az egyes századokat nem együtt és még csak nem is feltétlenül egyazon hadszíntéren vetették be. Zrínyi esete nem volt kivételes: kis számban ugyan, de korábban is előfordult, hogy magyar főtisztek álltak a Német-római Birodalom területén toborzott ezredek élén.⁷⁵ Példaként 1647-ben öccse, Péter is engedélyt kapott hat német vértés (*kürassier*) század toborzására, amelyek jól kiegészítették „horvát” könnyűlovas alakulatát.⁷⁶

Érvek és ellenérvek

Eddig tehát úgy tudtuk, hogy az Udvari Haditanács iratanyagában kizárólag a fentebb említett, kételyeket ébresztő lajstromkönyvi bejegyzés, a Ferenc Károly szász-lauenburgi herceg számára kiállítandó kinevezési okirat piszkozatán szereplő feljegyzés, illetve az 1648. évi, dalmát–horvát–szlavón báni diplomájának fogalmazványa utal(hat)

⁷² ÖStA KA ZSt. HKR Prot. Exp. Bd. 288. (1643) fol. 319-320., 180. – A téma eddigi kutatóit félrevezette az Udvari Haditanács 1642. évi iktatókönyvének bejegyzése, miszerint Zrínyi Miklós februárban azt kérelmezte, hogy az öt század horvát lovasa mellé ugyanennyi németet is felfogadhasson. Uo. Exp. Bd. 286. (1642) fol. 274. Feltűnő ugyanis, hogy az 1643. évi jegyzőkönyv márciusi bejegyzése tartalmilag megegyezik ezzel: Uo. Exp. Bd. 288. (1643) fol. 319–320. Az események kronológiája ugyancsak ellentmond annak, hogy Zrínyi ezt a kérést 1642 februárjában intézte volna a Haditanácshoz. Az egyetlen logikus, bár valóban merésznek ható következtetés, hogy a kérelem tévedésből került bele az 1642. évi protokollumba. Ez úgy történhetett, hogy az 1642. évi jegyzőkönyvet csak a következő év elején állították össze, így keveredhetett a lajstromozott iratok közé Zrínyi valójában 1643 februárjában kelt kérvénye.

⁷³ ÖStA KA ZSt. HKR Prot. Reg. Bd. 291. (1644) fol. 305.

⁷⁴ Documenta Bohemica 1979. 440. o.

⁷⁵ Zachar 1997. 231. o.

⁷⁶ Wrede 1901. 476. o.

Zrínyi Miklós főstrázsamesteri rangjára.⁷⁷ Újabban, más irányú kutatásaink során, a szerencsének is köszönhetően az Udvari Kamara levéltárában két további forrást is felleltünk, amelyek megerősíteni látszanak a kinevezés megtörténtét. Az Udvari Haditanács két, társszervéhez (különböző ügyekben) intézett átiratában Zrínyit egyértelműen ezzel a tisztségnévvel szerepelteti, ami talán a legnyomósabb érvet szolgáltatja a vita eldöntéséhez.⁷⁸ Domokos György argumentációjában, miszerint Zrínyi Miklós 1646-ban nem nyerte el a „vezérőrnagyi” rangot, hangsúlyos szempont, hogy csak kevés forrás említi őt ezen minőségében, illetve titulárájában egyszer sem szerepelteti ezen tisztségét.⁷⁹ Előbbi állítás helytálló, utóbbi azonban könnyen cáfolható: 1647 júniusában Zrínyi Miklós egyazon okiraton maga említi a horvátok és dragonyosok feletti tisztségét, illetve főstrázsamesteri rangját, ami nem hagy kétséget afelől, hogy magát kétségkívül annak tekintette.⁸⁰

Arról, hogy Zrínyit a szűkebb-tágabb környezete szintén főstrázsamesternek tartotta, Elias Widemann 1646-ban, az országgyűlés alkalmával készített portréjának körirata,⁸¹ valamint három, német nyelvű „nekrológ” győz meg bennünket. A lista egyéb-iránt bővíthető Ráttkay György 1652-ben Bécsben megjelent latin nyelvű krónikájával, amely mind könnyűlovas generális tisztségéről, mind főstrázsamesteri rangjáról említést tesz.⁸² A bővérű, botrányhős zágrábi kanonok köztudottan bizalmi viszonyban volt a Zrínyi fiverekkel, akik feltehetően anyagilag is támogatták műve megjelenését.⁸³ Ráttkay tudósítása különösen értékes, mivel 1647-ben Zrínyi Péter regimentjében káplánként szolgált az az évi birodalmi hadműveletekben, így a két katonai pozíció különbözőségével, azok mibenlétével is tisztában kellett lennie.⁸⁴

Nem mehetünk el ugyanakkor amellett, hogy nemcsak Ráttkay, hanem az arcképét készítő Widemann is ismerte Zrínyit, ami nem magától értetődő körülmény. Mint arra az újabb művészettörténeti vizsgálatok felhívták a figyelmet, a rézmetsző ikonográfiai gyűjteményének egyes darabjai a Nádasdy-képtár festményei alapján készültek. Ezek

⁷⁷ Közli: *Kincses* 2017. 217–221. o.

⁷⁸ „Herr Nicolaus Graf von Zrin, der in Gott ruhenden Röm[ischen] Kay[serlichen] May[estät] Cammerer, Obrister Veldtwachtmeister, in dalmatien, Croatien und Sclavonien Banus”. ÖStA FHKA HKA HFU Karton 464. (Rote Nr. 201) 1657. September fol. 7., 4.; „[...] dero gehaimben Raths, Cammerers, Generalveldtwachtmaisters in Dalmatien, Croatien, undt Sclavonien Bani herrn Nicolai Graffens von Zrin”. Uo. Karton 490. (Rote Nr. 214.) 1662. September fol. 15.

⁷⁹ *Domokos* 2021. 555., 559–563. o. – Ehelyütt jegyezzük meg, hogy a Desich Farkast 1647 februárjában lovászmesterré kinevező okiratban szereplő „mezei generális” megnevezés szinte bizonyosan a fentebb már bemutatott, könnyűlovasság feletti parancsnoki tisztségére utalt. *Kiss* 1997. 96–97. o.

⁸⁰ „[...] levis armaturae totius Regiminum Croaticorum Dragonumque Generalis ac Excubiarum Exercitus Campestris Praefectus”. HDA-681 Vlastelinstva i veleposjedi. Vlastelinstvo Čakovec. Kutija 5. No. 513.

⁸¹ *Cennerné* 1997. 104–105. o.

⁸² „[...] supremus vigiliarum praefectus ac Croatarum omnium Generalis constituitur”. *Ráttkay* 1652. 241–242. o.

⁸³ *Bene* 2000. 15–16. o.

⁸⁴ Uo. 19. o.

esetében Widemann csak a metszetet, nem magát az ábrázolást tartotta sajátjának, ami-re a „sculpsit” felirattal utalt.⁸⁵ Az 1646. évi Zrínyi-portré esetében ez nem merül fel, tehát az valóban „ad vivum” készült. Az 1664-ben Münchenben Zrínyi Miklós fölött gyászbeszédet mondó bécsi páter, Andreas von Sankt Theresia is találkozott korábban az elhunytal, sőt állítása szerint járt Csáktornyán, de valószínűleg megfordult Zrínyi házastársa, Maria Sophia Löbl bécsi rezidenciáján is.⁸⁶ A két másik német nyelvű emlékbeszéd forrásának felderítése és az információ útjának nyomon követése a jövő feladata, erre jelen munka keretében nem vállalkozhattunk.⁸⁷ Vizsgálatunk szempontjából mindez azért bírhat jelentőséggel, mivel a nevezettek akár magától Zrínyitől is tudomást szerezhettek állítólagos főstrázsamesteri kinevezéséről, nem feltétlenül független és hiteles forrásból származhatott az értesülésük. Ez Widemann esetében sem zárható ki, bár felettébb valószínűtlen, hogy a széles nyilvánosság számára készült portrégyűjteményében hamis, vagy legalábbis ellenőrizetlen adatot közölt volna.

Könnyen megingatható viszont azon ellenérv, miszerint a későbbi címsorokban, illetve képi ábrázolásokon nem szerepel a főstrázsamesteri rendfokozat. A (katonai jogkört is magában foglaló) báni méltósága ugyanis 1648-tól láthatólag uralja az intulációt, háttérbe szorítva vagy akár mellőzve a kisebb fajsúlyú rangokat és funkciókat. A címek felsorolása a korban különben is szituatív volt; informális helyzetekben olykor csak egy-két, önkényesen kiválasztott elemre szorítkozott. Elgondolkodtató ugyanakkor, hogy a könnyűlovasság generálisának tisztségét sokkal többször szerepelteti a titulátúrájában, ami arra enged következtetni, hogy Zrínyi a főstrázsamesteri „rendfokozatának” lényegesen kisebb jelentőséget tulajdonított, mint ahogy azt az utókor kutatói teszik.

Zrínyi Miklós főstrázsamesteri tisztségével kapcsolatban még egy értelmezési anomáliára szükséges felhívni a figyelmet. Domokos György feltételezése szerint a Zrínyi címsoraiban a Magyarországra történő területi korlátozás lenne a bizonyíték arra, hogy az ominózus rang valójában a magyar rendi haderő keretében értelmezendő.⁸⁸ Ez azonban nyilvánvaló félreértés, amely annak tudható be, hogy az egyes címek felsorolásakor a korszakban jellemzően nem alkalmaztak központosítást. Ha a szövegeket (helyesen) törjük, nyilvánvalóvá válik, hogy a magyarországi területi restrikció kizárólag Zrínyi királyi lovászmesteri méltóságához (*Magister agazonum regalium per Hungariam / in Hungaria*) kapcsolódott; az a többi rangjára, illetőleg funkciójára értelemszerűen nem vetíthető ki. A kiterjedt kutatásaink során látókörünkbe került közel száz, Zrínyi Miklós által kiállított okirat közül egyedül az 1650. október 25-én kelt

⁸⁵ Búzasi 2001. 20. o.

⁸⁶ Salamon 1886. 416–417. o.

⁸⁷ Klag-Lied / Uber den betrübten doch Seel: Hintritt Deß Hoch und Wohlgebornen Herrn / Herrn Nicolai Graffen von Zirini / Röm: Kays: Mayst: Geheimbden Rath [...] Wien, 1664.; *H. Pat. Schillings* Poetische Klage, über die betrübte Entleibung, Weiland des [...] Herrn Niclasen Grafens von Serin. [H.n.], 1664. Domokos 2021. 563. o.

⁸⁸ Uo. 555., 563. o.

telepítő-pátense jelent kivételt, ahol „a Magyarországbán főstrázsa- és lovászmestere” formula szerepel, amire Domokos is utalt. Ez esetben tollhibára gyanakszunk, annál is inkább, mivel az irat a Batthyány család hercegi ágának levéltárában, másolatban (fordításban?) maradt fenn.⁸⁹

Lezárás helyett

A jelen tanulmányunk megírására ösztönző kutatói kérdés tehát továbbra is nyitott. Egyelőre csak annyit állíthatunk bizonyosan, hogy az Udvari Haditanács tett konkrét lépéseket Zrínyi Miklós főstrázsamesteri kinevezése érdekében, másrésről Zrínyi magát, illetve környezete őt kétségtelenül annak tartotta. A közvetett bizonyítékok fényében számunkra jelenleg az tűnik valószínűbbnek, hogy Zrínyi 1646-ban ténylegesen is elnyerte a Habsburg haderő *Generalfeldwachtmeister/supremus vigiliarum praefectus* – mint azt a bevezetőben láttuk, ekkor még képlékeny – rendfokozatát. Ezáltal, ha csak névlegesen is, első Hungarusként nyert bebocsátást a Monarchia szűk katonai vezetői körébe. Egyértelműen cáfolható viszont az az elképzelés, miszerint eme rang a magyar rendi haderőben lett volna értelmezhető, mint annak a főparancsnoka, a nádor helyettese, amire Domokos György részint Zrínyi 1663/1664-ben viselt katonai funkcióiból következtetett.

Láthattuk, hogy – a (horvát) könnyű hadak generálisának tisztségéhez hasonlóan – Zrínyi maga kérelmezte főstrázsamesteri kinevezését, jóllehet látszólag az annál egy fokozattal magasabb *Feldmarschall* rangot szerette volna megkapni. Valószínűsíthető kinevezése így a kegy megnyilvánulása lehetett a döntéshozók részéről, tekintve, hogy Zrínyi 1645-től már nem vett részt a harmincéves háború küzdelmeiben, ennél fogva a hadvezetői minőségéhez nem társult beosztás, sem tényleges jogkör, legalábbis ekkor. Célirányos kutatások adhatnak csak választ arra a kérdésre, hogy az 1663/1664. évi hadműveletek során rangja (feltéve, hogy azt valóban bírta) tartalommal telítődött-e, illetve szerephez jutott-e. Felmerül ugyanakkor a kérdés, hogy Zrínyi miért kérte a pozíciót magának, ha azzal a későbbiekben nem élt, és annak a jelek szerint utóbb – a historikusokkal ellentétben – kevés jelentőséget tulajdonított. Egyik lehetséges magyarázat, hogy Zrínyi karrierútjában a császári haderőbeli szolgálat helyett idővel már más élvezett prioritást. Esettanulmányunk legfőbb tanulsága az, hogy a korabeli katonai tisztségek megszerzésében az adott személy, illetve családja társadalmi-politikai súlya, születési előjogai, érdekérvényesítő képessége, reputációja legalább olyan súllyal estek latba, mint hadi érdemei.

⁸⁹ Első közlése: *Mráz* 1957. 125. o.

RÖVIDÍTÉSEK

HDA	Hrvatski državni arhiv, Zagreb
MNL OL	Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára
A 14	Magyar Kancelláriai Levéltár. Insinuata Consilii Bellici
P 1314	A herceg Batthyány család levéltára
NSK	Nacionalna i sveučilišna knjižnica, Zagreb
ÖStA	Österreichisches Staatsarchiv, Wien
AHK	Alte Hofkammer
AFA	Alte Feldakten
FA	Feldakten
FHKA	Finanz- und Hofkammerarchiv
HFU	Hoffinanz Ungarn
HKA	Hofkammerarchiv
HKR	Hofkriegsrat
KA	Kriegsarchiv
ZSt.	Zentralstellen

BIBLIOGRÁFIA

- Bagi* 2011. *Bagi Zoltán Péter*: A császári-királyi mezei hadsereg a tizenöt éves háborúban. Hadszervezet, érdekérvényesítés, reformkísérletek. Budapest, 2011.
- Ballagi* 1882. *Ballagi Aladár*: Wallenstein horvát karabélyosai, 1623–1626. Budapest, 1882.
- Bátorfi* 1877. *Bátorfi Lajos*: Adatok Zalamegye történetéhez. III. k. Nagykanizsa, 1877.
- Bauer* 1941. *Bauer, Ernest*: Hrvati u tridesetgodišnjem ratu. Zagreb, 1941.
- Bene* 2000. *Bene Sándor*: Egy kanonok három királysága. Ráttkay György horvát históriája. (Irodalomtörténeti Füzetek 148.) Budapest, 2000.
- Bene* 2021. *Bene Sándor*: A harmadik szirén. Zrínyi Miklós költészete. Budapest, 2021.

- Broucek* 1969. *Broucek, Peter*: Erzherzog Leopold Wilhelm und der Oberbefehl über das Kaiserliche Heer im Jahre 1645. In: Aus drei Jahrhunderten. Beiträge zur österreichischen Heeres- und Kriegsgeschichte von 1645–1945. (Schriften des Heeresgeschichtlichen Museums in Wien 4.) Wien, 1969. 7–38. o.
- Broucek* 1970. *Broucek, Peter*: Die Bedrohung Wiens durch die Schweden im Jahre 1645. (Jahrbuch des Vereins für Geschichte der Stadt Wien 26.) Wien, 1970.
- Búzási* 2001. *Búzási Enikő*: Nádasdy Ferenc pottendorfi galériájának fennmaradt arcképei és a Widemann-portrészorozatok. *Művészettörténeti Értesítő*, 50. (2001) 1–2. sz. 15–30. o.
- Carl* 2020. *Carl, Horst*: „Bella gerant alii”? Die österreichischen Habsburger als Kriegsherren. In: Die Habsburgermonarchie und der Dreißigjährige Krieg. Hrsg. *Katrin Keller – Martin Scheutz*. Wien, 2020. 129–141. o.
- Cennerné* 1997. A Zrínyi család ikonográfiája. A bevezető tanulmányt írta és a katalógust összeállította *Cennerné Wilhelmb Gizella*. Budapest, 1997.
- Czigány* 2000. *Czigány István*: A harmincéves háború és I. Rákóczy György 1644/1645-ös hadjárata. In: Erdély és Patak fejedelemszonya: Lórántffy Zsuzsanna. Tanulmányok születésének 400. évfordulójára. I. k. Szerk. *Tamás Edit*. Sárospatak, 2000. 287–307. o.
- Czigány* 2004. *Czigány István*: Reform vagy kudarc? Kísérletek a magyarországi katonaság beillesztésére a Habsburg Birodalom haderejébe, 1600–1700. (A Hadtörténeti Intézet és Múzeum Millenniumi Könyvtára.) Budapest, 2004.
- Czigány* 2019. *Czigány István*: A Muraköz oszmánellenes védelmi rendszere és Zrínyi-Újvár. In: Zrínyi-Újvár. Egy 17. századi védelmi rendszer az oszmán hódoltság határán. Szerk. *Hausner Gábor – Németh András*. Budapest, 2019. 25–39. o.
- Documenta Bohemica 1979. Documenta Bohemica Bellum Tricennale Illustrantia. Tom. VI. Der große Kampf um die Vormacht in Europa. Die Rolle Schwedens und Frankreichs. Quellen zur Geschichte des Dreißigjährigen Krieges, 1635–1643. Hrsg. *Josef Janaček – Gabriela Čechova – Josef Kočí*. Prag, 1979.
- Domokos* 2021. *Domokos György*: Császári tábornok volt-e Zrínyi Miklós? In: *Uő: Kő és tűz*. Erődépítészeti- és tüzérségtörténeti tanulmányok. Budapest, 2021. 547–572. o.

- Dudík* 1879. *Dudík, Beda*: Schweden in Böhmen und Mähren, 1640–1650. Wien, 1879.
- Guthrie* 2003. *Guthrie, William P.*: The later Thirty Years War. From the Battle of Wittstock to the Treaty of Westfalia. Westport–London, 2003.
- Hausner* 2013. *Hausner Gábor*: Márs könyvet olvas. Zrínyi Miklós és a 17. századi hadtudományi irodalom. Budapest, 2013.
- Hengerer* 2012. *Hengerer, Mark*: Kaiser Ferdinand III. (1608–1657). Eine Biographie. Wien–Köln–Weimar, 2012.
- Hochedlinger* 2006. *Hochedlinger, Michael*: Des Kaisers Generale. Biographische und quellenkundliche Anmerkungen zur Erforschung militärischer Eliten in der frühneuzeitlichen Habsburgermonarchie. Wien, 2006.
- Höbelt* 2008. *Höbelt, Lothar*: Ferdinand III. (1608–1657). Friedenskaiser wider Willen. Graz, 2008.
- Ittész* 1996. *Ittész Máté*: Zrínyi és hadai Sopronban. Jegyzőkönyvek, levelek (1644. július 24. – augusztus 22.) *Irodalomismeret*, 7. (1996) 3–4. sz. 52–62. o.
- Iványi* 1943. *Iványi Béla*: A két Zrínyi Miklós körmendi levelei. Budapest, 1943.
- Kelenik* 2016. *Kelenik József*: A keresztény világ bajnoka. In: Zrínyi-album • Zrínyi Album. Szerk. *Hausner Gábor*. Budapest, 2016. 108–173. o.
- Kincses* 2017. *Kincses Katalin Mária*: Báni tisztség és katonai szerepvállalás. In: Határok fölött. Tanulmányok a költő, katona, államférfi Zrínyi Miklósról. Szerk. *Bene Sándor – Fodor Pál – Hausner Gábor – Padányi József*. Budapest, 2017. 207–223. o.
- Kiss* 1997. *Kiss Farkas Gábor*: Zrínyi-levelek és dokumentumok. *Irodalomismeret*, 8. (1997) 1–2. sz. 89–98. o.
- Klaniczay* 1964. *Klaniczay Tibor*: Zrínyi Miklós. 2. átd. kiad. Budapest, 1964.
- Kukuljević* 1875. *Kukuljević, Ivan*: Borba Hrvatah u tridesetljetnom ratu. (Arkiv za povjestnicu Jugoslavensku XII.) Zagreb, 1875. 1–47. o.
- Laszowski* 1951. *Laszowski, Emil*: Izbor isprava velikih feuda Zrinskih i Frankopana. (Građa za gospodarsku povijest Hrvatske 1.) Zagreb, 1951.

- Lippay* 2015. „Írom Kegyelmednek, mint igaz magyar igaz magyar-nak”. *Lippay György* veszprémi és egri püspök, esztergomi érsek levelei magyar arisztokratákhoz, nemesekhez (1635–1665). Feltárta, szerk. és közread. *Tusor Péter*. (Collectanea studiorum et textum 1.) Budapest, 2015.
- Loewe* 1895. *Loewe, Victor*: Organisation und Verwaltung der Wallensteinischen Heere. Freiburg–Leipzig, 1895.
- Markó* 1939. Gróf *Zrínyi Miklós* prózai munkái. S. a. r. és magy. *Markó Árpád*. Budapest, 1939.
- Mészáros* 2006. *Mészáros Kálmán*: II. Rákóczi Ferenc tábornokai és brigadérosai. A kuruc katonai vezetés létrejötte és hierarchiája, 1703–1711. Budapest, 2006.
- Meynert* 1854. *Meynert, Hermann*: Geschichte der k.u.k. österreichischer Armee, ihrer Heranbildung und Organisation so wie ihrer Schicksale, Thaten und Feldzüge von der frühesten bis auf die jetzige Zeit. Bd. III. Geschichte des Kriegswesens und der Heeresverfassung in der Österreichischen Monarchie während des dreißigjährigen Krieges und bis zum Tode des Kaisers Leopold I. Wien, 1854.
- Monostori* 2019. *Monostori Tibor*: Egy magyar arisztokrata Spanyol Németalföldön a Flandriai hadsereg szolgálatában. Forgách Péter koronaőr lovasezredének szerződötetése 1637-ben. *Lymbus. Magyarságtudományi Forrásközlemények*, 17. (2019) 157–174. o.
- Mráz* 1957. *Mráz [Zimányi] Vera*: Egy Zrínyi-irat. *Irodalomtörténeti Közlemények*, 61. (1957) 1–2. sz. 125. o.
- Müller* 1845. *Müller, Franz*: Die Kaiserl[iche] Königl[iche] österreichische Armee seit Errichtung der stehenden Kriegsheere bis auf die neueste Zeit. Bd. II. Prag, 1845.
- Münkler* 2018. *Münkler, Herfried*: Der Dreißigjährige Krieg. Europäische Katastrophe, Deutsches Trauma, 1618–1648. Berlin, 2018.
- Pálffy* 1989. *Pálffy Pál* nádor levelei (1644–1653). (Pálffy Pál levelei Batthyány Ádámhoz és Borbálához.) Összegyűjtötte, s. a. r., a bev. tan. és jegyz., mutatók *S. Lauter Éva*. (Régi magyar történelmi források 1.) Budapest, 1989.
- Pálffy* 2006. *Pálffy Géza*: Egy horvát–magyar főúri család a Habsburg Monarchia nemzetek feletti arisztokráciájában. A Zrínyiek határokon átívelő kapcsolatai. In: *A Zrínyiek a magyar és a horvát történelemben*. Szerk. *Bene Sándor – Hausner Gábor*. Budapest, 2006. 39–65. o.

- Pálffy* 2022. *Pálffy Géza*: Több ország szolgálatában: Zrínyi Miklós lojalitásai és identitásai. In: Zrínyi Miklós emlékkönyv. Szerk. *Bódvai András*. Budapest, 2022. 12–31. o.
- Rákóczy* 1997. *Rákóczy Rozália*: Regulamentum militare, 1699. *Hadtörténelmi Közlemények*, 110. (1997) 2. sz. 326–354. o.
- Ráttkay* 1652. *Ráttkay, Georgius*: Memoria regum et banorum Dalmatiae, Croatiae et Sclavoniae inchoata ab origine sua usque ad praesentem annum MDCLII. Viennae, 1652.
- Rónai Horváth* 1891. *Rónai Horváth Jenő*: Gróf Zrínyi Miklós a költő és hadvezér hadtudományi munkái. Budapest, 1891.
- Salamon* 1886. *Salamon Ferenc*: Halotti beszéd gróf Zrínyi Miklós fölött 1664-ben. *Budapesti Szemle*, 47. (1886) 117. sz. 405–422. o.
- Schmidt-Brentano* 2022. *Schmidt-Brentano, Antonio*: Die kaiserlichen Generale, 1618–1655. Ein biographisches Lexikon. Wien, 2022.
- Stanić* 2018. *Stanić, Damir*: Tko su bili ti „strašni Hrvati” • Who were those terrible Croats? Katalog izložbe. Štrigova, 2018.
- Széchy* 1896. *Széchy Károly*: Gróf Zrínyi Miklós, 1620–1664. I. k. Budapest, 1896.
- Szilágyi* 1885. *Szilágyi Sándor*: A linzi béke okirattára. Budapest, 1885.
- Takáts* [1929.] *Takáts Sándor*: A huszár, a száguldó és a jargaló. In: *Üő: Emlékezzünk eleinkről*. [Budapest], [1929.] 79–186. o.
- Tusor* 1996. *Tusor Péter*: Kiadatlan részletek gróf Zrínyi Miklós levelezéséből. *Irodalomtörténeti Közlemények*, 100. (1996) 5–6. sz. 712–730. o.
- Várkonyi* 1992. *Várkonyi Gábor*: Magyar katonák a harmincéves háború európai hadszínterein. *Hadtörténelmi Közlemények*, 105. (1992) 2. sz. 149–151. o.
- Végh* 2021. *Végh Ferenc*: Zrínyi Miklós részvétele a harmincéves háborúban (1642–1644). *Pontes. A PTE BTK Történettudományi Intézetének Évkönyve*, 4. (2021) 213–227. o.
- Végh* 2022. *Végh Ferenc*: Zrínyi (VII.) Miklós, a határvédelem szervezője. In: Zrínyi Miklós emlékkönyv. Szerk. *Bódvai András*. Budapest, 2022. 56–83. o.
- Weise* 2019. *Weise, Michael*: Die Kaiserlichen Kroaten im Dreißigjährigen Krieg. In: Vor 400 Jahren. Der Dreißigjährige Krieg. Hrsg. *Robert Rebitsch – Lothar Höbelt – Erwin A. Schmidl*. Innsbruck, 2019. 107–115. o.
- Wilson* 2010. *Wilson, Peter H.*: Europe’s Tragedy. A New History of the Thirty Years War. London, 2010.

- Wrede* 1901. *Wrede, Alphons von*: Die Geschichte der K. u. K. Wehrmacht. Die Regimente, Corps, Branchen und Anstalten von 1618 bis Ende des XIX. Jahrhunderts. Bd. III/2. Wien, 1901.
- Zachar* 1997. *Zachar, József*: Ungarn in den Heeren der Habsburger zur Zeit des Dreissigjährigen Krieges. In: *Bellum Tricennale. The Thirty Years War. XXIIIrd Colloquium of the International Commission of Military History, Prague 24–29 August 1997*. Eds. *Jan Vilím et al.* Prague, 1997. 225–232. o.
- Zachar* 2004. *Zachar József*: Habsburg uralom, állandó hadsereg és magyarság, 1683–1792. Budapest, 2004.
- Zeinar* 2006. *Zeinar, Hubert*: Geschichte des österreichischen Generalstabes. Wien–Köln–Weimar, 2006.
- ZMÖM 2003. *Zrínyi Miklós* összes művei. Szerk. és az utószót írta *Kovács Sándor Iván*. Budapest, 2003.
- Zsilinszky* 1890. *Zsilinszky Mihály*: A linczi békekötés és az 1647-ki törvénczikkék története. Budapest, 1890.

Ferenc Végh

MIKLÓS ZRÍNYI, SERGEANT GENERAL

Some Contributions to the Early Modern Military Hierarchy of the Habsburg Monarchy

(Summary)

Hungarian historiography still treats it as a fact that Miklós Zrínyi was awarded the rank of major-general (*Generalfeldwachtmeister/supremus vigiliarum praefectus*) – in contemporary Hungarian “főstrázsamester” (*sergeant general*) – in January 1646, thus becoming the first general of the Habsburg forces in Hungary and a member of the monarchy’s military elite. György Domokos, on the basis of an examination of the relevant documents of the Aulic War Council, and in the light of the administrative procedures of the time, pointed out that there is currently no conclusive evidence that the appointment had taken effect. Reflecting on his keynote study, we wanted to prove that Zrínyi considered himself a sergeant general (*Generalfeldwachtmeister*), as did his broader and closer environment, although the research question remains undecided. His appointment, if it took place, must have been more of a gesture on the part of the military and political decision-makers, given that the Croatian-Hungarian overlord was no longer actively involved in the Thirty Years’ War (1618–1648), during which the military command structure of the Habsburg Monarchy was substantially transformed. Miklós Zrínyi’s participation in that war (1642–1644) is an almost unknown phase of his life. This might be the reason why the fact that he twice commanded irregular Croatian units fighting on the imperial and Hungarian battlefields as a general of the irregular light cavalry could have remained unremarked. Our study aims to contribute to a better understanding of the military hierarchy of the Habsburg Monarchy by presenting Zrínyi’s wartime engagement and examining the circumstances of his assumption of the two posts.

Ferenc Végh

GENERALFELDWACHTMEISTER VII. MIKLÓS ZRÍNYI

Ergänzungen zur militärischen Hierarchie der Habsburgermonarchie der frühen Neuzeit

(Resümee)

In der ungarischen Geschichtsschreibung gilt es nach wie vor als Tatsache, dass Miklós Zrínyi im Januar 1646 in den Rang eines Generalfeldwachtmeisters (*supremus vigiliarum praefectus*) – in der zeitgenössischen ungarischen Sprache: *főstrázsamester* – erhoben wurde und damit der erste General der habsburgischen Streitkräfte in Ungarn und ein Mitglied der militärischen Elite der Monarchie wurde. György Domokos wies aufgrund seiner Untersuchung der einschlägigen Dokumente des Hofkriegsrates und seiner Kenntnis der damaligen Verwaltungsabläufe darauf hin, dass es derzeit keine schlüssigen Beweise dafür gibt, dass die Ernennung wirksam geworden ist. In Anlehnung an seine, die Diskussion einleitende Studie haben wir versucht nachzuweisen, dass Zrínyi sich selbst als Generalfeldwachtmeister betrachtete, ebenso wie sein engeres und weiteres Umfeld, obwohl die Forschungsfrage nach wie vor ungeklärt ist. Seine Ernennung, sollte sie tatsächlich erfolgt sein, könnte eher eine Geste der militärischen und politischen Entscheidungsträger gewesen sein, da der kroatisch-ungarische Adelige zu diesem Zeitpunkt nicht mehr aktiv an den Kämpfen des Dreißigjährigen Krieges (1618–1648) beteiligt war, im Zuge dessen die Struktur der militärischen Führung der Habsburgermonarchie grundlegend verändert wurde. Die Teilnahme von Miklós Zrínyi am Krieg (1642–1644) ist eine fast unbekannt Phase seines Lebens. Aus diesem Grund muss wohl die Tatsache, dass er zweimal als General der leichten Kavallerie im Feld irreguläre kroatische Einheiten befehligte, die auf den Kriegsschauplätzen des Reiches und Ungarns kämpften, vernachlässigbar gewesen sein. Unsere Studie soll zu einem besseren Verständnis der militärischen Hierarchie der Habsburgermonarchie in dieser Zeit beitragen, indem sie die Rolle von Zrínyi im Krieg vorstellt und die Umstände untersucht, unter denen er diese beiden Posten erhielt.

Ferenc Végh

MIKLÓS VII ZRÍNYI, LE MAJOR-GÉNÉRAL

Contributions à la hiérarchie militaire de la monarchie des Habsbourg à l'époque moderne antérieure

(Résumé)

L'historiographie hongroise considère toujours comme un fait établi que Miklós Zrínyi a reçu le grade de major-général (*Generalfeldwachtmeister/supremus vigiliarum praefectus*) en janvier 1646, devenant ainsi le premier général des forces habsbourgeoises en Hongrie et un membre de l'élite militaire de la monarchie. Après examen des documents pertinents du Conseil de Guerre de la Cour et en connaissance des procédures administratives de l'époque, l'historien militaire György Domokos a attiré l'attention sur le fait qu'il n'existe actuellement aucune preuve concluante de l'entrée en vigueur de cette nomination. En réponse à son étude destinée à lancer le débat, nous avons cherché à démontrer que Zrínyi se considérait comme major-général, tout comme son entourage immédiat et plus large, bien que la question de recherche reste sans réponse univoque. Sa nomination, si elle a bien eu lieu, devait être davantage un geste

de la part des décideurs militaires et politiques, étant donné que l'aristocrate croato-hongrois n'était plus activement impliqué dans les combats de la guerre de Trente Ans (1618–1648), au cours de laquelle la structure de commandement militaire de la monarchie des Habsbourg a été substantiellement transformée. La participation de Miklós Zrínyi à cette guerre (1642–1644) est une période presque inconnue de sa carrière. C'est pourquoi le fait qu'il ait commandé à deux reprises, en tant que général de la cavalerie légère, des unités croates irrégulières combattant sur les champs de bataille impériaux et hongrois fut considéré comme sans intérêt. Notre étude vise à contribuer à une meilleure connaissance de la hiérarchie militaire de la monarchie des Habsbourg à cette époque en décrivant l'engagement militaire de Zrínyi et en examinant les circonstances dans lesquelles ces deux fonctions lui ont été attribuées.

Ференц Вег

МИКЛОШ ЗРИНЬИ, ГЛАВНЫЙ МАСТЕР ОБЕР-ИНТЕНДАНТ

Дополнения к современной военной иерархии времен Габсбургской монархии

(Резюме)

Венгерская историография до сих пор считает фактом, что в январе 1646-ого года Миклош Зриньи был возведён в ранг генерал-фельдвахтмейстера/supremus vigiliarum praefectus – по венгерским понятиям того времени – главного фельдмаршала обер-интенданта – и, тем самым, стал первым венгерским генералом войск Габсбургов и членом военной элиты монархии. Дьердь Домокош, основываясь на изучении соответствующих этому документов Придворного Военного Совета и зная о тогдашних официальных разбирательствах, обратил внимание на то обстоятельство, что в настоящее время нет убедительного доказательства того, что это назначение вступило в силу. Реагируя на спорную дискуссию его исследования мы хотели доказать, что Зриньи представлял себя мастером оберинтендантом, также как и его более узкое и более широкое окружение, несмотря на то, что вопрос исследователя по прежнему остается нерешенным. Его назначение, если бы оно действительно произошло, могло бы быть скорее жестом со стороны лиц, принимающих военные и политические решения, учитывая, что хорватско-венгерский вельможа тогда уже больше не принимал активного участия в боях Тридцатилетней войны (в 1618–1648-ие годы), в ходе которой существенно преобразилась структура военного руководства Габсбургской монархии. Участие Миклоша Зриньи в войне (1642–1644-ие годы) — почти неизвестный период его жизни. По этой причине тот факт, что, будучи генералом полевой легкой кавалерии, он дважды командовал иррегулярными хорватскими частями, сражавшимися на имперских и венгерских полях боях, мог остаться невесомым. Наше исследование призвано способствовать лучшему познанию военной иерархии Габсбургской монархии путем представления роли Зриньи в войне и изучения обстоятельств назначения двух упомянутых должностей.